

PISA – øjenåbner og debatskaber

PISA er blot en af mange kilder til beslutninger om folkeskolens fremtid

PISA bliver fejlfortolket	>	Sporene skræmmer mht. mediernes og politikernes konklusioner på baggrund af PISA-2003. Fejlfortolkningerne står i kø, hvilket skader den danske folkeskole.
Enighed om PISA	>	Eksperterne er enige om, at PISA ikke er videnskabelig, at dens resultater er blevet overfortolket og at PISA ikke alene skal danne grundlagt for fremtidens skole. De er dog splittede i vurderingen af PISA's relevans og kalder den alt fra værdiløs til inspirerende.
Vi skal lære af udlandet	>	Eksperter advarer mod at bruge PISA-resultaterne som anledning til forhastede løsninger såsom at adoptere engelske skoletilstande. I stedet bør vi hente inspiration i Finland.

Dette Fra rådet til tinget rapporterer fra Teknologirådets høring "PISA-undersøgelsen og det danske uddannelsessystem", der blev afholdt den 12. september 2005 på Christiansborg.

Den, der tager ordet "PISA" – Programme for International Student Assessment – i sin mund, må være forberedt på at blive involveret i en ivrig debat om folkeskolepolitik, herunder om fordele og ulemper ved at teste danske skoleelevers færdigheder. Tolkninger af PISA og diskussioner af undersøgelsens validitet har trukket utallige forsider det seneste år, hvor folkeskoleområdet måske mere end nogensinde er blevet en indædt politisk kampplads.

Teknologirådets PISA-høring afspejler denne tendens. Dog var der på høringen overordnet enighed blandt de fleste af deltagerne på en række punkter. For det første, at PISA ikke er en videnskabelig undersøgelse – og at dens resultater derfor ikke skal tages til indtægt for at være videnskabelige fakta. For det andet, at resultaterne af særligt den seneste PISA-undersøgelse er blevet markant overfortolket i medierne. Og for det tredje, at PISA-resultaterne ikke kan stå alene som grundlag for uddannelsespolitiske beslutninger i Danmark.

Men her hørte enigheden også op. Såvel i den offentlige debat som på høringen bliver PISA kritiseret af lærte fra universiteterne for at være alt fra utilstrækkelig til ubrugelig, mens andre danske eksperter og debattører mener, at PISA er et anvendeligt

redskab i skoleudviklingen. De PISA-positive påpeger, at behovet for at sammenligne kundskaber på tværs af nationer er vokset med globaliseringen og den øgede internationale konkurrence – og at vi med PISA har fingeren på de unges kompetencepuls og på den baggrund kan sikre, at de ikke går bag af dansen og at Danmark derved mister terræn.

Problematiske PISA

Den første PISA-undersøgelse af 15-åriges kompetencer fandt sted i 2000 og gentages hvert tredje år. I PISA-2006 deltager 58 lande – mod 41 i 2003. På Teknologirådets høring blev PISA bl.a. kritiseret for:

- Ikke at vise elevernes egentlige kompetencer, men derimod, hvor gode de i en testsituation er til at gennemføre PISA-testen. PISA overser, at PISA-testen er en særlig situation, som stiller særlige krav til kompetenceudøvelse, nemlig, at eleven kan handle på en bestemt måde, der er passende i testsituationen
- Ikke at tage højde for mundtlige kommunikationsfærdigheder. Spørgsmål og svarmuligheder er ikke til diskussion og

eleverne har ikke mulighed for at uddybe eller diskutere deres svar. Det harmonerer ikke med den almindelige arbejdsform i den danske skole eller i arbejdslivet i Danmark, hvor netop evnen til at kunne kommunikere mundtligt, kombinere faglighed og kreativitet, samarbejde med andre og forholde sig kritisk til problemstillinger betragtes som uhyre vigtige kompetencer

- At det ikke giver mening at sammenligne PISA-resultater på tværs af landegrænser. Dertil er forskellene for store i forhold til, hvad der lægges vægt på i de enkelte skolesystemer, ligesom de kulturelle og sociale forskelle også er store fra land til land
- Brugen af begrebet "funktionelle alfabetter", som påklistres elever med ca. 42 pct. rigtige besvarelser. Gennemsnittet af eleverne har 64 pct. rigtige svar. Forskellen mellem lidt over halvdelen rigtige og lidt under halvdelen rigtige svarer i PISA til den middeldygtige og den katastrofale svage læser
- Ikke at teste for betydningen af alder ved skolestart, hvilket kunne stille lande med tidlig skolestart bedst. Dette argument kritiseres ned med henvisning til, at de fleste danske børn går i daginstitution, hvor de tilbydes et struktureret læringsmiljø. Samtidig starter finnerne, der scorer højt i PISA, også først i skole i 7-års alderen og har tilmed en lavere daginstitutionsfrekvens end vi har i Danmark
- Ikke at inddrage lærerne
- Ikke at invitere lærere, elever og forældre til at bidrage til formuleringen af PISA-konceptet. Ved kun at benytte eksperter, har man ingen sikkerhed for, at PISA nærmer sig skolens virkelighed
- Ikke at inddrage forskelle mellem elever med dansk og ikke-dansk oprindelse
- At måle færdigheder ved hjælp af en test, der ikke tager højde for læseplanerne i de enkelte lande, men derimod til, hvad internationale eksperter mener, vil være nødvendige færdigheder i fremtiden – uafhængigt af målsætningen for det enkelte lands skolesystem, erhvervsmæssige struktur og arbejdsmarkedssystem
- Validiteten af resultatet om, at drenge opnår bedre resultater end piger i naturfag, matematik og i egen vurdering af IT-kompetencer. Danmarks Evalueringsinstitut dokumenterer, at piger og drenge ved afgangsprøven 2004 opnåede det samme karaktergennemsnit i mundtlig matematik, mens der i fysik ikke var nogen forskel mellem de to køns karakterer

- Hemmeligholdelsen af PISA-opgaverne. Når der ingen offentlig viden er om PISA-opgaverne – og altså heller ikke de opgaver, der førte til de danske elevers dårlige resultat i bl.a. naturfag – så er det vanskeligt at bruge PISA til noget konstruktivt. Fra PISA lyder det, at hemmeligholdelsen er nødvendig, da testen gentages hvert tredje år og ville miste sin værdi, hvis man fik mulighed for at forberede sig på den
- Ikke at teste alle de mange forskellige intelligenser, Danmark skal leve af i fremtiden

PISA får kniven

Hans Henrik Knoop, lektor ved DPU, supplerer kritikken af PISA, som han mener, kun er i stand til at skitsere masserne og ikke individet.

"Det er et problem, hvis fokus på "standardmennesket" i den offentlige debat om skolen på den baggrund helt overskygger betydningen af det individuelle. Meget tyder nemlig på, at det kun er samfund, som formår at balancere det fælles med det unikke, som klarer sig godt i det lange løb. For fællesskab uden forskellighed bliver totalitært – og forskellighed uden fællesskab fører til social opløsning," siger han.

Nina Bonderup Dohn, adjunkt i Humanistisk Informationsvidenskab ved Syddansk Universitet, pointerer, at det ikke er muligt at afdække, hvilken del af resultatet af en PISA-test, der er en konsekvens af elevens faglige kompetencer, og hvilken del, der er et resultat af elevens testfærdigheder.

"Man kan sige, at PISA giver et relativt præcist mål for de 15-åriges kompetencer på forskellige fagområder i en testsituation, men ikke mere end et fingerpeg om deres kompetencer på disse områder i det virkelige liv," siger hun.

Erik Jørgen Hansen, professor ved DPU, går et skridt videre i sin kritik af PISA.

"PISA er en flodbølge af ufortolkede talrækker, hvor man helt ser bort fra, at ethvert uddannelsessystem er en helhed, der er mere end summen af sine enkelte dele. Alt i alt betyder PISA's mangel på grundige beskrivelser og analyser af forskellene mellem skolesystemerne, at man kan ordinere hvilken som helst – eller ingen – kur mod en middelmådig placering på PISA-ranglisten. PISA kan bruges til ingenting eller alting – herunder også til at understøtte politiske tiltag, man alligevel ville have gennemført," siger Erik Jørgen Hansen, der finder hele PISA-debatten værdiløs. "Før PISA viste vi godt, hvad der var galt i den danske skole – og de forhold skal vi forbedre uafhængigt af, hvad de gør i andre lande. Det kan PISA ikke hjælpe os med."

Lisbet Lentz, projektchef ved Danmarks Evalueringsinstitut, mener, at prisen for PISA er tæt ved at være for høj.

"Hvis prisen for at deltage i PISA er, at Danmark går i panik – som det skete ved offentliggørelsen af den

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
1106 København K
Tlf. 33 32 05 03
rtt@tekn.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekn.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekn.dk

ISSN: 1600-2105

sidste PISA-undersøgelse – så er den danske folkeskole bedre tjent med ikke at være med i PISA,” siger hun og får støtte af Steen Hildebrandt, der er professor ved Handelshøjskolen i Århus.

”At dømmes efter den inkompetente modtagelse af PISA i pressen og blandt politikerne, er vi åbenbart ikke rustet til at håndtere PISA. Hvis vi skal have gavn af PISA, må vi sikre, at bl.a. politikerne er klædt på til at forstå budskaberne i undersøgelsen,” siger Steen Hildebrandt.

PISA kan ikke stå alene

Niels Egelund, professor ved DPU, aktiv i PISA-2003 og National Project Manager for PISA-2006, erkender, at PISA-resultaterne i vidt omfang er blevet fejlfortolket i offentligheden. Fx forlød det bombastisk efter PISA-2003, at Danmark klarer sig ringere end sidst, men det er forkert, siger han og pointerer, at vi ligger nøjagtigt som ved den seneste PISA, men er rykket lidt ned ad skalaen, fordi der er kommet flere lande med. Fakta er, at Danmark ligger markant under middel i naturfag, lidt under middel i læsning, lidt over middel i matematik og markant over middel i problemløsning. Og at danske unge ligger i top, når det gælder sociale og personlige kompetencer.

”Danske elever er gode til at samarbejde, glade for at konkurrere og har stor selvtillid og tiltro til fremtiden, hvad der må siges at være stærke kort i en globaliseret verden,” fastslår Niels Egelund.

Christen Sørensen, professor ved Syddansk Universitet, er enig med Niels Egelund og Steen Hildebrandt i, at et hovedproblem med PISA er offentlighedens fejlfortolkninger af resultaterne.

”Det er vigtigt at forstå, at PISA er en internationale undersøgelse, som ikke kommer ud i de nationale hjørner. PISA har til formål at inspirere til nationale diskussioner og initiativer, som er baseret på, at man lærer af hinandens succeser og fiaskoer,” siger Christen Sørensen.

Jan Mejding, seniorforsker ved DPU og National Project Manager for PISA-2003, erkender, at PISA bør forbedres på en række områder – og at PISA langt fra tilbyder hele sandheden.

”PISA udgør en lille brik i det store billede. Men uden PISA og andre internationale undersøgelser ville vi i Danmark stadigvæk gå rundt i et selvrefererende system, hvor vi ikke havde opdaget, at andre lande på nogle punkter er kommet væsentligt længere end vi er,” siger han og pointerer samtidig vigtigheden af, at vi i Danmark bevarer og fremmer vores styrker på skoleområdet. ”Det vil være en stor fejl, hvis vi sætter vores forcer over styr i en ensidig jagt på større faglighed,” siger Jan Mejding, der møder opbakning fra Anders Bondo Christensen, formand for Danmarks Lærerforening. Bondo er kritisk overfor PISA, men mener alligevel, Danmark skal deltage i de internationale undersøgelser, som kan rumme gode input til skoledebatten.

”Vi skal bruge PISA til at gøre det danske skolevæsen endnu bedre – til at stille de kvalificerede

spørgsmål i debatten og så tage fat de steder, hvor vi ved, vi kan højne kvaliteten af undervisningen,” siger han.

Jens Dolin, lektor ved Syddansk Universitet og medlem af styregruppen for PISA-2003, fremhæver på linie med Jan Mejding, at PISA ikke kan stå alene. PISA indfanger kun en del af de danske folkeskolemål, siger han og pointerer, at kvaliteten skal forbedres.

”Nogle af opgaverne er simpelt hen ikke særlig gode,” fastslår Jens Dolin.

Steen Hildebrandt mener, at politikerne, i stedet for at bruge så megen energi på PISA og situationen i andre lande, burde interessere sig mere for at formulere visioner for Danmark.

”Det er fint, at Danmark benchmarker sig i forhold til udlandet, og at vi lader os inspirere af alle mulige internationale undersøgelser og erfaringer. Men hvis vi ikke har et klart billede af, hvordan vi gerne vil have, fremtidens samfund tager sig ud – og det har vi ikke – så er der plads til at se alting,” siger Steen Hildebrandt.

Vi kan lære af udlandet

Regeringen har brugt resultatet af den seneste PISA-undersøgelse som anledning til at foreslå flere obligatoriske test i den danske folkeskole. Men det er en risikabel vej at slå ind på, mener Kirsten Krogh-Jespersen, lektor ved Århus Dag- og Aftenseminarium. Hun ser paralleller mellem regeringens planer om at forny folkeskolen gennem en ”faglig styrkelse og opstramning” og det engelske skolesystem, der efter hendes opfattelse har spillet fallit. Hun fortæller, at England i midt- og senere år indførte nationale test af faglige færdigheder på forskellige klassetrin og et rangordningssystem for skolerne, som bl.a. afgør de økonomiske bevillinger. Det har skabt et voksende gab mellem stærke og svage elever. Samtidig har skolerne fået stadig vanskeligere ved at fastholde og tiltrække lærere, fordi lærerne oplever, at deres faglige og pædagogiske udfoldelsesmuligheder bliver begrænset af de mange test. De føler sig stærkt presset af test- og inspektionssystemet. Kirsten Krogh-Jespersen frygter, at en dansk overtagelse af disse ideer, baseret på såkaldt ”School Effectiveness forskning” med fokus på at finde nøglefaktorer for effektiv undervisning – såkaldt ”best practise” – kan have tilsvarende negative konsekvenser i Danmark med risiko for, at vi mister styrkerne i vores skolesystem.

”Vi er nødt til grundigt at overveje, hvordan vi får enderne til at nå sammen, så vi både opnår en faglig styrkelse og opstramning – samtidig med, at vi fastholder selvsikre og glade børn med stor demokratisk forståelse, foruden engagerede lærere og pædagoger. Sporene fra England skræmmer – og det ville være uklogt ikke at tage ved lære af deres fejl,” siger hun.

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
1106 København K
Tlf. 33 32 05 03
rtt@tekn.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekn.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekn.dk

ISSN: 1600-2105

Finland er derimod et land, flere eksperter mener, vi med fordel kunne lade os inspirere af. Finland klarer sig markant bedre end Danmark i PISA – hvorfor?

”For det første er deres læreruddannelse bedre end vores – den varer fem år, de har flere ressourcer og mere tid til fordybelse i liniefagene,” siger Frans Ørsted Andersen, adjunkt på DPU. ”Finnerne er bedre til at opsamle og hjælpe svage elever. I Danmark får de svage lov til at gå og hygge sig i støttecentret, mens kammeraterne har timer, som de svage så går glip af. I Finland har de et system med fuldtidsansatte undervisningsassistenter med mange funktioner – fra at aktivere børnene i frikvartererne over at sikre, at de dygtige elever bliver udfordret og til at støttere de svage i timerne,” siger han og peger på, at Finland også har en anden og mere indarbejdet evalueringskultur, inklusive et helt register af metodiske evalueringstiltag, som sikrer faglig opfølgning på elever, der fx har problemer med at stave eller regne. ”De har sat test i system med hverdagsevalueringer, der er indbygget som et naturligt element i lærebogssystemerne. Finland har nogle meget gennemarbejdede lærebogssystemer, som ikke resulterer i en mere styret undervisning, men tværtimod giver større frihed og er en enorm støtte for lærerne, fordi de har sikkerhed for, at børnene lærer det de skal – og det giver lærerne et større overskud til også at varetage elevernes almene udvikling,” siger Frans Ørsted Andersen, der fremhæver, at systemet med pædagogiske assistenter også betyder, at lærerne kan samle alle kræfter om det faglige. Tilstedeværelsen af assistenterne begrundes endvidere, at finske lærere er mindre stressede end danske, fordi lærerne ikke har evigt dårlig samvittighed over ikke at have tid til at drage tilstrækkelig omsorg for den enkelte elev. Det hører dog med til den finske succeshistorie, at finske skolebørn ikke er helt så trygge og glade ved at gå i skole som de danske. Det skyldes bl.a. et større lektiepres i den finske skole end i den danske, oplyser Frans Ørsted Andersen.

Det politiske spørgepanel under PISA-høringen

Louise Frevert (Dansk Folkeparti)

Anne Baastrup (Socialistisk Folkeparti)

Carina Christensen (Det Konservative Folkeparti)

Margrethe Vestager (Det Radikale Venstre)

Christine Antorini (Socialdemokraterne)

Troels Christensen (Venstre)

Fra rådet til tinget udgives af Teknologirådets sekretariat. Redaktør Ida Leisner. Dette nummer er skrevet af journalist Jakob Vedelsby.

De sidste fem numre af Fra rådet til tinget:

Nr.209: Behov for debat om digitale rettigheder

Nr.208: Verdens varer flyder i olie

Nr.207: Globalisering skal være en folkesag

Nr.206: Svin og miljø savner enkle regler

Nr.205: Ny arbejdskultur truer livet

Udgiver

Teknologirådet

Antonigade 4

1106 København K

Tlf. 33 32 05 03

rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email

Tilmelding på:

rtt@tekno.dk

Tidligere nyheds-

breve findes på:

www.tekno.dk

ISSN: 1600-2105